

Л. Г. Гетьман,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківської державної академії культури

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

L. Getman,

Ph.D., associate Professor, associate Professor of Department Management and administration, Kharkiv State Academy of Culture

IMPROVING OF ORGANIZATIONAL MECHANISM INNOVATION OF SOCIO-CULTURAL SPHERE

Проаналізовано сучасні тенденції інноваційного розвитку соціально-культурної сфери та виділено основні причини, що ускладнюють процеси реалізації нововведень. Визначено основні напрями вдосконалення організаційного механізму інновацій в СКС, що сприятиме поглибленню її ринкової конкурентоздатності та саморозвитку, а саме розвиток інноваційної інфраструктури, активізації фінансування та кредитування інновацій, стимулювання диверсифікації соціально-культурних послуг і збільшення кваліфікованого кадрового потенціалу з управління інноваціями.

Were analyzed current trends of the innovative development of socio-cultural sphere and allocated the basic reasons that make it difficult to implement innovations. Were defined main directions of improving of the organizational mechanism innovation in SCS, which will facilitate its market competitiveness and self-development, namely the development of innovation infrastructure, revitalization funding and financing innovation, encouraging diversification of socio-cultural services and increase qualified human resources management innovation.

Ключові слова: організаційний механізм, інновації, соціально-культурна сфера, кластери, інноваційна модель, інноваційна інфраструктура.

Key words: organizational mechanism, innovations, social-cultural sphere, clusters, innovation models, innovation infrastructure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Перехід української економіки до інноваційного господарчого порядку у контексті загальносвітової цивілізаційної динаміки супроводжується посиленням ролі діяльності в сфері послуг та зростанням потенціалу соціального розвитку сучасного суспільства. Розвиток інновацій — необхідний атрибут ринку як економічній системі в цілому, так і в соціокультурній сфері. Сьогодні ведеться інтенсифікація інноваційних процесів з утворення, розповсюдження та споживання

інновацій, а з діяльності по забезпеченню необхідних для цього умов. Усе це потребує удосконалення організаційного механізму інноваційного розвитку, адаптованого під постійно змінну ситуацію в господарчій системі та здатного забезпечити пошук нових рішень та їх реалізацію.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема інноваційного розвитку соціально-культурної сфери є порівняно новою і тому малодослідже-

ною як в Україні, так і за її межами. Хоча, слід зазначити, що протягом останніх років у світі різко зростає кількість наукових досліджень інноваційного розвитку. Розробляються теорії, моделі інноваційного розвитку, елементи методології, форми та методи державного сприяння інноваційному розвитку регіонів. Це розглядалося в роботах Й.Шумпетера, М.Портера, Б.Твісса, Л.Ледермана, А.Бузні та ін.

В українській економічній літературі ґрунтовне дослідження цієї проблеми знайшло в працях таких вчених як: О. Амосов, С. Біла, А. Дегтяр, О. Лапо, М. Корецький, Д. Кокурін, В. Мартиненко та ін. Питання інноваційного розвитку економіки займаються В.Александрова, А. Гальчинський, В. Денисюк, Ю. Бажал та ін. Проблеми інновацій в соціокультурній сфері досліджуються і працях Н. Демічевої, Т. Редькіної, Г. Овчиннікової та ін.

Сучасна закономірність суспільного розвитку характеризується випереджуючим зростанням виробництва послуг у порівнянні з матеріальним виробництвом. Це супроводжується поширенням комплексу послуг, що спрямовані на людину, на вдосконалення інтелектуальних та фізичних можливостей людини, задоволення її культурних, духовних та соціальних запитів. В динаміці та структурі соціальних послуг простежується зсув у бік їх більш складних, наукомістких видів, що забезпечує якість економічного зростання, соціальну стабільність та гуманізацію економічного життя.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виявлення напрямів вдосконалення організаційного механізму інноваційного розвитку соціально-культурної сфери.

Ринкова трансформація соціально-культурної сфери формує нові протиріччя та відносини, викликані радикальними змінами способу життя, зниженням доли матеріального виробництва (у високорозвинених країнах) в загальній структури суспільного виробництва, розвитком сектору сфери послуг та інформації, змінами типів залучених до виробництва ресурсів, іншим характером людської діяльності, модифікацією традиційної соціальної структури та інноваційним типом економічного зростання.

Однак реалізація нововведень ускладнюється наявними об'єктивними причинами, найважливішими з яких можна виділити наступні:

- відсутність системності та причинно-наслідкових зв'язків між суб'єктами, що пропонують населенню різноманітні соціально-культурні послуги;
- застаріла матеріально-технічна база виробників послуги як економічного блага;
- недостатньо розвинута інституційна складова.

Усе це визначає необхідність створення певних позитивних умов стимулювання інноваційного напрямку розвитку соціально-культурної сфери, під чим слід розуміти, перш за все, удосконалення організаційного механізму управління інноваціями. Але цей процес має бути багатовекторним і мати наступні складові:

По-перше, створення гнучкої інноваційної інфраструктури для акумулювання принципово нових технічних засобів та технологій.

По-друге, розширення прав фінансово-кредитних організацій в частині фінансування інновацій та лібералізація процедур надання позик, податкових та амортизаційних пільг.

По-третє, підготовка та освоєння спеціалізованих програм та проектів по інноваціям в соціальній сфері.

І, нарешті, збільшення на ринку освітніх послуг позиції щодо підготовки кваліфікованих фахівців з управління інноваціями саме в соціально-культурній сфері. В організаціях інноваційна діяльність здійснюється доволі повільно, оскільки навіть наявність інновації не завжди співпадає зі ступенем готовності персоналу, його професіоналізмом та інноваційною активністю.

Еволюція поглядів на інноваційний розвиток в соціально-культурній сфері показує, що цей процес неможливий поза розвиненої ринкової системи та конкурентної середі.

На думку економіста Т.М. Редькіної у сучасних умовах найбільш ефективними стають такі заходи, як створення нових більш прогресивних факторів виробництва та підвищення якості внутрішнього попиту, розвиток конкуренції, використання нових інформаційних технологій [5].

Утворення моделі інноваційного розвитку соціально-культурної сфери можливо при:

- утворенні сприятливих економічних, організаційних і правових умов для виникнення нових фірм, зайнятих створенням, акумулюванням та комерціалізацією науково-технічних нововведень;
- забезпеченні захисту прав на результати інтелектуальної праці;
- розвитку малого інноваційного підприємництва;
- наявності соціальних стандартів (на різних рівнях, в тому числі і міжнародному), метрології та сертифікації новацій.

Взагалі, соціально-культурна сфера, її масштаби, структура та рівень розвитку займають особливе місце в оцінці економічного статусу регіону (країни). Це обумовлено тим, що різко посилюється її зв'язок з розвитком національної економіки.

Харківських регіон є одним з лідируючих серед регіонів України за рівнем розвитку інноваційної мережі, активності суб'єктів інфраструктури, якості інноваційної діяльності. В 2013 році із загального обсягу витрат міського бюджету на фінансування галузей соціально-культурної сфери направлено 3401,9 млн грн. (74,1% бюджету).

Розроблений проект "Стратегії розвитку кластеру інноваційної інфраструктури Харківської області на 2013—2010 рр", а також проект "Стратегії розвитку кластера культури і туризму". Науково обґрунтований кластер (взаємопов'язані групи суб'єктів) завжди лежить в основі сталого економічного розвитку.

За думкою М. Портера (засновника кластерної теорії): "кластери є організаційною формою консолідації зусиль зацікавлених сторін, спрямованих на досягнення конкурентних переваг, в умовах становлення постіндустріальної економіки" [3]. Кластери можуть забезпечувати підприємствам, що входять до їх складу, конкурентні переваги як на регіональному, так і на світово-

му рівні. Крім того, вони орієнтовані на інноваційну діяльність та виступають основою ефективного соціально-економічного розвитку регіону.

Для досягнення своєї мети політика органів влади різних рівнів повинна бути орієнтована на активну взаємодію та співробітництво як між собою, так і з підприємницьким, а також науковим секторами економіки регіону [2].

Харківська область — один із найбільших промислово-аграрних, наукових, освітніх і культурних регіонів України, який має свої особливості, а саме: незважаючи на периферійність місцезнаходження, регіон має вигідне географічне розташування, що сприяє розвитку зовнішньої та внутрішньої торгівлі, та транспортно-логістичних послуг; з урахуванням наявності природно-ресурсного потенціалу в регіоні можливість розвитку мають багато галузей матеріальної сфери виробництва; регіон має достатньо розвинений освітній і науковий потенціал, що забезпечує можливість розвитку сфери освітніх послуг, створення технопарків і технополісу у м. Харків.

У Харківській області розроблено та реалізуються крупні соціально-економічні програми, а саме "Програма розвитку культури та туризму на 2014—2018 рр."

З метою розширення прикордонного співробітництва 7 жовтня 2007 року був підписаний договір про реалізацію Угоди між Белгородською областю РФ і Харківською областю "О создании Еврорегиона "Слобожанщина" в области науки, образования, культуры, спорта, туризма и молодежной политики", в межах якого розробляються та реалізуються різноманітні соціально-культурні програми, проекти та заходи (наприклад, "Програма розвитку трансграничного співробітництва Харківської області на 2011—2016 рр.").

Департамент праці та соціальної політики Харківської міської ради оголосив про початок міського конкурсу на виконання соціального замовлення та міського конкурсу соціальних проектів "Єдина соціальна мережа" на 2014 рік. Головним акцентом цього замовлення є розвиток інновацій в соціальній сфері, орієнтованих на надання соціальних послуг людям, а не на ефективне використання виробничих ресурсів (що є метою інновацій в виробничій сфері).

Незважаючи на таку організаційно-економічну активність, реально існуючу ситуацію неможна назвати цілком задовільною.

Суб'єкти інноваційної інфраструктури здійснюють слабкий вплив на господарчу систему регіону і не мають достатніх ресурсів. Це знаходить вираз в низькому рівні доступу до інформаційних баз даних, недостатній забезпеченості кваліфікованими кадрами в галузі маркетингу та управління інноваціями, слабкій інтеграції з міжнародними соціальними мережами та проектами. Все це негативно впливає на стан конкурентоспроможності саме підприємств соціально-культурної сфери і інформаційної інфраструктури взагалі.

Виходячи з науково-технологічних пріоритетів передових країн та нововведень у соціально-культурній сфері, які є в нашій країні в кластері культури та туризму, передбачено створення необхідних

умов для ефективного розвитку інновацій за рахунок концентрації наукового потенціалу, фінансових і матеріально-технічних ресурсів за наступними напрямками: удосконалення інфраструктури; модернізація, розширення та диференціація спектра соціально-культурних послуг; розширення взаємозв'язку української та світової культури; підготовка кадрів з управління інноваціями в соціально-культурній сфері.

У сучасному постіндустріальному суспільстві культура є потужним ресурсом нової економіки, формування привабливості та конкурентоспроможності території, розвитку людського потенціалу, інноваційного мислення.

Одним з напрямів стратегії є утворення приватно-державного партнерства, підтримка малих інноваційних фірм "венчурів", бізнес-інкубаторів, інкубаторів технологій, техно-парків, інноваційно технологічних центрів, центрів бізнес-інновацій і др.

Наприклад, такі організаційні структури, як венчури здатні швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку, перебудувати або навіть замінити технології виробництва, вести ризиковані експерименти по вдосконаленню самої соціальної послуги та технології процесу її виробництва. Венчури — це структурні одиниці ризикового бізнесу.

Виникнення і розвиток венчурного бізнесу продиктовано необхідністю утворення та комерційного освоєння в найкоротші терміни нового продукту, послуги або технологічного процесу в умовах жорсткої ринкової конкуренції за споживача. В матеріальному виробництві вже створена система венчурних фірм, але в соціально-культурній сфері тільки намічено їх становлення.

Велика проблема для таких підприємств — пошук джерел венчурного капіталу. З урахуванням досвіду розвинених капіталістичних країн до таких джерел фінансових засобів можна віднести: субсидування з бюджетів усіх рівнів, пільгове кредитування, страхування позик, тимчасово вільні кошти крупних комерційних структур, засоби спеціальних позабюджетних фондів та приватних фондів, приватні інвестиції, міжнародні банки та благодійні фонди, міжнародні та вітчизняні гранти, спонсорство, благодійність, патронаж, фандрейзінг та ін.

Застаріла виробнича база галузей соціально-культурного комплексу не дозволяє, в більшості випадків, виробляти соціальні послуги за якістю та рівнем витрат відповідним до світових стандартів, і в тому числі і євро стандартів. Це яскраво проявилось напередодні підписання договору про асоціацію з Європейським Союзом. Розробка та впровадження стандартів відповідного рівня і достатньої їх кількості потребують активізації інноваційної діяльності, утворення достатніх стимулів для усіх соціальних інфраструктурних об'єктів, незалежно від форм власності.

Іншим важливим напрямом інноваційних процесів в соціально-культурній сфері є діяльність, пов'язана зі створенням нових видів соціальних послуг, нових або удосконалених технологічних процесів (процесні інновації), з метою підвищення якості діяльності та конкурентоспроможності інфраструктурних суб'єктів, закрі-

плення позицій на нових ринках соціальних послуг, зниження витрат виробництва, диференціація і розширення асортименту послуг, адаптованих до запитів споживачів.

Особливе значення набуває розмаїття форм і умов зв'язку виробників соціальної послуги із міжнародними суб'єктами соціальної системи. До них можна віднести:

- співробітництво із контрагентами, включаючи обмін технологіями виробництва послуг та сервісного обслуговування, франчайзинг, спільні або дочірні підприємства;

- пошук партнерів з комерціалізації інноваційних технологій;

- підготовка та реалізація контактів з міжнародними організаційними структурами;

На сучасному етапі соціально-культурна сфера регіону (і країни в цілому) відчуває складнощі в інтеграційних процесах із міжнародними мережами з питань трансферу та комерціалізації технологій, має обмежений доступ до циркулюючої в ній інформації.

При сучасній насиченості ринку послуг успіх досягається не тільки на самій послугі, але і на її сервісній складовій. Постійне удосконалення сервісної діяльності має прояв в оригінальності виконання послуги, якості обслуговування, наявності сучасних та безпечних технологій, виконання додаткових послуг, забезпечуючи комфорт та будь-які позитивні емоції клієнтів.

В організаційному механізмі слід враховувати сегментованість попиту на соціальні послуги, ступень їх диференціації з урахуванням персоніфікації споживання, стиля життя, демографічної структури населення.

Важливим моментом в успіху побудови інноваційної моделі соціально-культурної сфери є кадри, їх професіоналізм та компетентність.

Система освіти повинна підготувати управлінські кадри, конкурентоспроможні на ринку праці, здатні до творчої професійної діяльності та інноваційних методів господарювання в умовах глобальної конкуренції. Такі спеціалісти повинні мати інтегровані системні знання, які поєднують повноцінну фундаментальну економічну освіту з практичними навичками прийняття управлінських рішень, володіти методами командної роботи, ведення переговорів, комунікації для професійної роботи у сфері управління інноваційною діяльністю.

Висококваліфіковані фахівці з впровадження інновацій в соціокультурній сфері повинні мати знання та компетенції з системного аналізу та оцінки інноваційного потенціалу організації, виявлення нових можливостей та цільових ринків інноваційної продукції, розроблення та вибору інноваційної стратегії організації з використанням сучасних технологій та методів управління різними типами інновацій, в т.ч. соціальними з урахуванням їх закономірностей та траєкторій розвитку.

Важливою умовою при комплексній підготовці кадрів є поєднання трьох компонентів: освіти, наукових досліджень та передового досвіду управління інноваційною діяльністю.

ВИСНОВКИ

Сьогодні інноваційна діяльність в СКС здійснюється дуже повільно оскільки відсутній ефективний організаційний механізм, спроможний накопичувати і комерціалізувати нововведення, враховувати ступень готовності персоналу, їх професіоналізм і інноваційну активність, враховувати стан інвестиційного клімату, міжвідомчі та міжнародні зв'язки суб'єктів соціальної інфраструктури та наявність повноцінних джерел фінансування.

Дану ситуацію неможна залишати без уваги. І в перспективі вектор розвитку інновацій в СКС повинен відповідати різноманіттю ускладненої реальності глобальної економіки, досягненням матеріально-технічного прогресу, нової системи пріоритетів соціальних орієнтирів.

Звісно, напрями вдосконалення організаційного механізму інноваційного розвитку соціально-культурної сфери не вичерпуються розглянутими питаннями. Існують також певні проблеми економічного, правового (захист інтелектуальної власності), інституціонального характеру, питання інформації та інформатизації інноваційних процесів в суспільстві.

Література:

1. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнаренко // Економіст. — 2008. — № 10. — С. 27 — 30.

2. Дегтяр А.О. Державне регулювання інноваційної інфраструктури на регіональному рівні: [монографія] / О.Ю. Амосов, А.О. Дегтяр, Я.В.Календжян, М.М. Коваленко та ін.; за за.ред. А.О. Дегтяра. — Х.: Вид-во ХарНАДУ "Магістр", 2011. — 367 с.

3. Основи сталого розвитку Харківської області до 2020 року: наук.-практ. доповідь: [монографія] / М.М. Добкін, С.І. Чернов, Г.А. Кернес, В.С. Пономаренко [та ін.]. — Х.: ВД "ІНЖЕК", 2010. — 508 с.

4. Портер М. Конкуренция / М. Портер; пер с англ., — М.: Изд. дом. "Вильмс", 2001 — 496 с.

5. Редькина Т.М. Приоритеты инновационного развития в социокультурной сфере: Сб. науч. ст. / Т.М. Редькина — СПб.: Ин-т бизнеса и права, 2008.

References:

1. Vojnarenko, M. (2008), "Clusters as growth poles of regional competitiveness", *Economist*, vol. 10, pp. 27—30.

2. Amosov, O.Yu. Diehtiar, A.O. Kalendzhian, Ya.V. and Kovalenko M.M. (2011), *Derzhavne rehuliuвання innovatsijnoi infrastruktury na rehional'nomu rivni* [State regulation of innovative infrastructure at the regional level], *Vyd-vo KharINADU "Mahistr"*, Kharkiv, Ukraine.

3. Dobkin, M. M. Chernov, S.I. Kernes, G.A. Ponomarenko, V.S. (2010), *Osnovy staloho rozvytku Kharivs'koi oblasti do 2020 roku: nauk.-prakt. dopovid'* [Fundamentals of Sustainable Development of Kharkiv region by 2020], *Inzhhek*, Kharkiv, Ukraine.

4. Porter, M. (2001), *Konkurentsya* [Competition], *Yzd. dom. "Vyl'ms"*, Moscow, Russia.

5. Red'kina, T.M. (2008), *Pryorytety ynnovatsyonnoho razvytyia v sotsyukul'turnoj sfere* [Priorities of the innovative development in the socio-cultural sphere], *Ynt byznesa y prava*, St. Petersburg, Russia.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2014 р.